

Известия Международной академии наук высшей школы. – М., 2003, № 3. – С.15-20.

4. Полякова Е.С. Психологические основы музыкально-педагогической деятельности: Моногр. – Мн.: БГПУ, 2004. – 195 с.
5. Цыбин А.С. Общественные образовательные объединения и развитие университетского образования // Известия Международной академии наук высшей школы. – М., 2003, № 3. – С. 127-133.

Л.І.Косяк

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статті затрагується проблема професійної підготовки педагогов-музикантов, важним аспектом котрої являється використання ефективної методики формування вокальної культури будучих учителів музики. Предлагаються пути и способы дальнейшего усовершенствования вокально-исполнительского мастерства студентов в процессе специально организованной работы.

The article touches on the problem of professional training of music teachers, the main aspect of which is the usage of effective methods for formation of vocal culture of future music teachers. It's suggested some ways and methods of further perfection in the vocal performing skill of students during the process of specially organized work.

Інноваційні процеси в загальноосвітній школі, гуманізація педагогічного процесу актуалізують проблему подальшого вдосконалення якості підготовки вчителів. Великого значення набуває формування вокальної культури педагога-музиканта, яка виступає показником професіоналізму сучасного вчителя. Саме тому, майбутньому вчителю музики

необхідно мати високий рівень сформованості вокальної культури, що визначає успішність його професійної роботи.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності поняття "вокальна культура", у виявленні основних принципів, засобів і методів, що забезпечують ефективність формування вокально-виконавської культури майбутніх вчителів музики у процесі їх професійної підготовки.

Термін "вокальна культура" досить широко вживається в музично-педагогічній теорії і практиці. Спираючись на філософські культурологічні концепції теорії співацького мистецтва та виконавства спробуємо охарактеризувати вокальну культуру та накреслимо шляхи і методи її формування у студентів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів.

Вокальна культура розкриває неповторну особистісну сутність людини, тому згадану якість доцільно розглядати з позицій особистісного підходу в інтерпретації культури.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення сутності цього поняття. Так, у словнику С.І.Ожегова культура трактується як "високий рівень чого-небудь, високий розвиток, уміння" [3,252].

С.М.Іконнікова розглядає культуру як "перетворення, поліпшення, яке виробляє людина в процесі цілеспрямованої діяльності для задоволення своїх матеріальних і духовних потреб" [2,6]. Культура являє собою унікальний соціальний феномен, що відбиває неповторність людської особи. З'явившись на певному етапі розвитку суспільства як історично зумовлена необхідність, культура є характерною ознакою людини, в процесі творчої діяльності якої виникають матеріальні та духовні цінності. В них опредметнюються ідеї, уявлення, ідеали, розкривається сутність митців. Опановуючи культурні цінності, людина перетворює їх на власне духовне

багатство, здійснює свій розвиток, становлення як особистості. Це дозволяє зрозуміти, що основним змістом культури є не самі матеріальні та духовні цінності, а людська особистість, її розвиток, самовдосконалення. Відповідно до цього, культура – це певний ступінь, міра формування, розвиток соціальних сил людини в її різноманітній діяльності.

Формування вокальної культури, на наш погляд, - це процес самовдосконалення особистісних і професійних якостей майбутнього педагога-музиканта, який забезпечується вокально-виконавською діяльністю шляхом збереження і розвитку співацького голосу, оволодіння вокальними навичками та ціннісними уявленнями про співацьке мистецтво.

У методиці формування вокальної культури постановка голосу є однією зі складових підготовки вчителя до професійної діяльності і являє собою “сукупність прийомів, за допомогою яких досягається максимальна ефективність дії органів, які беруть участь у співацькому голосоутворенні, правильність дії цих органів з точки зору науково-об’єктивних даних анатомії, фізіології, акустики і т.п. Постановка голосу є вихідним моментом у навчанні професійному мистецтву співу, мета якої – досягнення природності й свободи звукоутворення, максимального розширення діапазону голосу, а також збільшення його сили, яскравості та забарвленості тембру” [4,214].

Формування вокальної культури повинно здійснюватися згідно принципу поступовості в ході спеціально організованої роботи, яка включає такі основні завдання:

- встановлення послідовності формування культури співу майбутнього вчителя музики;
- аналіз ефективності розроблених методів в умовах їх впровадження;
- обґрунтування змін у рівнях сформованості вокальної культури студентів;

- одержання вірогідних результатів та висновків.

На нашу думку, формування культури співу здійснюється за методами:

- стимуляції мотивів самовдосконалення;
- розвитку музичного слуху;
- творчо-пошукової роботи;
- контролю та самооцінки.

На основі досліджень Н.М.Згурської [1], до засобів педагогічного впливу, ми віднесли:

- підготовчі вправи творчого спрямування;
- формуючи завдання трьох типів;
- вибір вокальних творів з репертуарного списку;
- аналіз виконавської майстерності видатних співаків;
- фіксація власних надбань за допомогою ведення щоденника в період педагогічної практики;
- вивчення вокально-методичної літератури та її опрацювання;
- творчі завдання (рольові педагогічні ігри типу викладач-студент, студент-викладач; спеціальні консультації; співбесіда з обговоренням проблеми формування вокальної культури);
- публічна виконавська діяльність майбутніх вчителів (на факультеті, в школі);
- класні прослуховування.

Одним із засобів, що сприяють успішному формуванню вокально-виконавської культури ми назвали формуючі завдання трьох типів. Розглянемо в чому полягає сутність цих завдань на різних етапах їх призначення.

Основна мета завдань I типу - стимуляція прогнозуючої функції вокального мислення та розвиток внутрішньо-слухової сфери. Завдання на цьому етапі полягають у створенні інтерпретаторської концепції вокального твору:

1. Зробити музично-теоретичний та виконавсько-педагогічний аналіз обраних творів.

2. Проінтонувати вокальний твір внутрішнім слухом, визначити найважливіші в смисловому плані моменти (мотив, фраза, фрагмент).
3. Відредагувати вокальний твір у різних варіантах, відповідно до запропонованого образу.
4. Зробити власну (загальну) виконавську редакцію вокального твору.
5. Скласти усну анотацію до вокального твору, який вивчається, акцентуючи увагу на *розкритті в ній образного змісту*.
6. Проспівати вокальний твір без допомоги інструмента (a cappella).

Основна мета завдань II типу – забезпечення самостійного пошуку виконавського втілення художнього образу. Завдання на цьому етапі полягають у реалізації інтерпретаторської концепції вокального твору:

1. Опрацювати вокальний твір поелементно, зосереджуючи увагу на:
  - а) чистоті інтонування мелодії, точності ритму;
  - б) образній відповідності звуковедення;
  - в) стилістичні відповідності;
  - г) якості технічного втілення;
  - д) чіткості дикції, артикуляції;
  - є) виразності фразування, динаміки, агогіки;
2. Проспівати головні фрагменти вокального твору, використовуючи при цьому прийом інтонаційного перебільшення.
3. Відтворити повністю вокальний твір за розробленими різними редакторськими варіантами;
4. Виконати вокальний твір за власною редакцією;
5. Провести необхідну психологічну підготовку до публічного виступу, спрямовану на подолання сценічного хвилювання, невпевненості.

Основна мета завдань III типу – розвиток дійового слухового самоконтролю. Завдання на цьому етапі орієнтовані на коригування та адекватну самооцінку співу:

- проспівати вокальний твір, установити недоліки виконання та виявити їх причини;
- знайти оптимальні шляхи для виправлення встановлених недоліків;
- прослухати різні інтерпретації певного вокального твору, порівняти їх та зробити аналіз виконавських стилів, засобів музичної виразності;
- порівняти вокальні твори з однаковою назвою різних композиторів, наприклад: “Не пой красавица при мне” М.Глінки і С.Рахманінова, “Ночной Зефир” М.Глінки і О.Даргомижського.
- зробити самооцінку власного публічного виступу з позицій особистих ідеалів, завдань естетичного виховання;
- скласти рецензію на виступ певного студента чи концертного виконавця-соліста;
- добрати вокальний репертуар для подальшого професійного зростання.

Робота з даними завданнями повинна проводитись на нескладному, але художньо цікавому вокальному матеріалі, який представлено у спеціально розробленому репертуарному списку. До цього списку ми пропонуємо включати вокальні твори різних епох і країн, сучасних українських авторів а також велику кількість пісень для дітей.

Усі види діяльності студенти можуть використовувати на педагогічній практиці у загальноосвітній школі. У цей період створюються найбільш сприятливі умови для розширення сфери інтерпретаторської діяльності майбутніх вчителів музики, фіксації власних надбань. Щоб навчальний процес набув методичної спрямованості, студентам пропонується завести “зошити досягнень”. Їх впровадження дозволить визначити власні недоліки й позитивні якості майбутніх вчителів, допоможе накреслити шляхи подальшого вдосконалення професійної майстерності.

Таким чином, представлена методика формування вокально-виконавської культури студентів ґрунтується на

принципі поступовості. Вона включає різні засоби педагогічного впливу, які розподілені відповідно призначеності кожного етапу. Використання цих засобів здійснюється за допомогою групи відповідних методів, які максимально сприяють розвитку усіх компонентів вокальної культури.

Література

1. Згурська Н.М. Методика формування музично-виконавської культури майбутнього вчителя // Теорія і методика мистецької освіти: Зб. наук. праць / Ред. кол. О. П. Щолокова та ін. – К.: НПУ, 2001. – Вип. 2. – С. 134-140.
2. Иконникова С.Н. Диалог о культуре. – Л.: ЛГУ, 1987. – 243 с.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1987. – 750 с.
4. Энциклопедический музыкальный словарь / Отв. ред. Г. В. Келдыш. – М.: Большая советская энциклопедия, 1959. – С.214.

Т.Г.Борисенко

ОВОЛОДІННЯ МЕТОДИЧНИМИ ПРИЙОМАМИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ – ОДИН З НАПРЯМКІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье анализируются методические приемы, способствующие эффективной организации совместной учебной деятельности учащихся на уроках музыки в школе. Приобретение опыта применения этих приемов способствует улучшению профессиональной подготовки будущих специалистов.

The traditional and other methodical techniques of effective organization of educational activities of pupils at the music lesson at school are analyzed in the article. Gaining the experience of using these techniques improves the professional Teachers Training activities of the future specialists.

Актуальність використання методичних прийомів навчання та виховання обумовлена вимогами сьогодення –